

KIYI ALANLARININ HUKUKİ STATÜSÜ

Dz. Yzb. Alper FERUDUN

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul/Türkiye
alperferidun@gmail.com

Özetçe

Ülkemiz açısından kıyılarının korunması, geliştirilmesi ve toplum yararı ilkesi doğrultusunda kullanılması ciddi bir sorundur. Kıyının kamusal mal oluşu statüsüne uygun olarak gerek Anayasa'da, gerekse Kıyı Kanunu'nda ve diğer hukuk kurallarında bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

Buna göre, kıyılarımız herkesin kullanımına açıktır ve kamusal mal olma niteliği dolayısıyla kamu hukukunun kamusal mallara ilişkin ilkelerine de tabiidir. Bu ilkeler;

- a. Kıyılar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.*
- b. Kıyılar devir ve ferağ edilemez.*
- c. Kıyılar haczedilemez.*
- d. Kıyılar Zamanaşımı Yoluyla Edinilemez.*
- e. Kıyılar kamulaştırılmaz.*
- f. Kıyılar, özel kişilerin mallarından farklı biçimde korunur.*

Bu çalışmada da yukarıda sayılan hukuki düzenlemeler ve kamusal mallara ilişkin kamu hukukunun ilkeleri kapsamında kıyı alanlarının hukuki statüsü incelenmektedir.

LEGAL STATUS OF COASTAL REGIONS

Abstract

The improving and preservation of coasts and usage of them to course of principle of public benefit is the crucial problem from point of view our country. There are some regulations on our constitution and law of coast and other legal regulations about the status of the coasts pursuant to coast is public good.

According to this, our coasts are open to everyone's usage and subject to principle of public law by virtue of attribution of national good. These principles are;

- a. Coasts are under the State's authority and possession.*
- b. Coasts can not be transfer and lawcession.*

c. Coasts can not be sequester.

d. Coasts are not open to acquisitive prescription.

e. Coasts can not be nationalized.

f. Coasts are protected distinctly from private goods.

In this article it is investigated that the legal status of the coasts within legal regulations and principles of public law concerning national goods mentioned above.

Anahtar Kelimeler: Kıyı, Kıyı Alanları, Hukuki Statü, Kamusal Mallar

Keywords: Coast, Coastal Regions, Legal Status, Nationalized Goods

1.GİRİŞ

1.1. KAVRAMSAL BELİRLEME:

Anayasamızın 43. Maddesinde yer alan düzenlemede, kıyı bölgesine ilişkin iki kavram yer almaktadır. Bunlardan biri kıyı, diğeri ise bu kıyuyu çevreleyen sahil şerididir. Anayasamız bu kavramları kullandıktan sonra yine aynı maddede kıyılarla, sahil şeritlerinin derinliğinin kanunla düzenleneceğini belirtmektedir.

3621 sayılı kıyı kanununa baktığımızda ise; kıyı dediğimiz kavramın neresi olduğunu tanımlamak için kullanılan **kıyı çizgisi** ve **kıyı kenar çizgisi** kavramlarıyla karşılaşırız. Kanun, kıyının sınırlarını ifade etmek için kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi terimlerini kullanmış ve kıyuyu, bu iki sınır çizgisi arasında kalan doğal bir yüzey biçimi olarak tanımlamıştır dolayısıyla kıyı kavramının kavramsal tanımını yapabilmemiz için öncelikle bu iki kavramı incelememiz gerekir.

1.2. KIYI ÇİZGİSİ:

Su ve karayı birbirinden ayıran bu çizgi meteorolojik olaylara göre değişiklik gösterdiğinden, bu çizginin somut bir biçimde belirlenebilmesi farklı su seviyeleri arasında bir tercih yapılmasına bağlıdır[1]. Kıyı kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelik madde 4'te de kıyı çizgisinin

Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü

belirlenmesinde taşkın durumları hariç su seviyesinin herhangi bir anda alacağı seviyenin esas alınacağı belirtilmektedir.

Bu durumda kıyı dediğimiz kavram; deniz tarafında sürekli değişken bir durum gösteren, buna rağmen kara tarafında sabit bir **kıyı kenar çizgisi** ile çevrelenmiş alanı tarif etmektedir.

1.3.KIYI KENAR ÇİZGİSİ:

Kıyı kenar çizgisi, kıyının kara yönündeki sınırını gösterir. 3621 sayılı kıyı kanunu, kıyı kenar çizgisini; deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı biçiminde tanımlamış ve bu oluşumlar, tüketici bir biçimde sayılmamış, adı geçenler örnek olmak üzere belirtilmiştir. Bu çizginin tespit işlemi de bir komisyona bırakılmıştır[2]. Yasanın 9. maddesine göre kıyı kenar çizgisi; Valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az beş kişilik bir komisyonca tespit edilir. Komisyonca tespit edilip valiliğin görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Kanun ve Yönetmelikte yer alan ifadelerden, ilk oluşumları su hareketleri ile açıklanan fakat bugünkü deniz seviyesine göre kilometrelerce içeride yer almaları sebebiyle sudan yararlanmanın aslî unsurunu oluşturmayan çok eski kıyı biçimlerinin de kıyı kapsamında kabul edileceği anlamı çıkmaktadır[3]. Yasama organının bugün çok büyük bir oranda tarım ve yerleşime açık bulunan bu yerleri de, kıyı alanı içinde değerlendirmek amacını taşıdığını ileri sürmek güçtür. Bu sebeple, yasada kıyı olarak verilen alanın, sulardan elverişli ölçülerde yararlanmayı sağlayabilecek genişlikte tutulması fakat en az bugünkü su seviyesine göre su hareketleri ile oluşmuş yüzey biçimlerini de içerecek bir kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir[4].

1.4. KIYI BİÇİMLERİ:

Kıyıya ilişkin eksiksiz bir tanım yapmak, kıyı biçimlerinin de belirtilmesini gerektirmektedir çünkü kıyı alanı, kıyı biçimlerine bağlı olarak farklı genişliklerde ortaya çıkabilmektedir. Kıyı; kara, hava ve su hareketlerinin karşılıklı etkileri sonucunda oluşan doğal ve değişken bir yeryüzü biçimi olduğu için kıyı olarak adlandırılan bu bölgenin zamanla bu özelliğini yitirerek sular altında kalması ve değişik sebeplerle yeni kıyı biçimlerinin ortaya çıkması ya da daha önce sular altında bulunan bir bölgenin, suların çekilmesi sebebiyle kıyı niteliğini kazanması her zaman mümkündür[5].

Kara ve su arasındaki bu etkileşim sonucunda ortaya iki kıyı tipi çıkmaktadır. Morfolojik açıdan kıyıları, alçak ve yatık arazi kıyıları ve yüksek ve dik kıyıları olmak üzere iki biçimde incelenebilir[6].

1.5. ALÇAK-BASIK KIYI:

Yönetmelikte bu kıyı tipi, kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lâgün gölü, lâgün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyıları biçiminde tanımlanmıştır.

Alçak ve yatık arazi kıyıları, yeryüzünün daha çok çukur bölgelerinde oluşmuş ve kıyı çizgisinden kara yönünde, özellikle kumsallar halinde yatay olarak uzanan sahil ovalarının kenar kısımlarıdır[7]. Bu alanların kara yönündeki sınırı, kıyı kenar çizgisini oluşturmaktadır.

Resim-1: Alçak-basık kıyı örneği, Zonguldak.

1.6. DAR-YÜKSEK KIYI

Kıyı kanununa ilişkin yönetmeliğin 4. maddesinde tanımlanan ve plaj ya da abrazyon platformu olmayan veya çok dar olan, şev veya falezle son bulan bu tip kıyılar, genellikle, yeryüzünün, dağlık ve tepelik gibi yüksek kesimlerinde görülür.

Dar-yüksek kıyılarda, su ve kara kesimleri arasında hemen her zaman dikey bir mesafe bulunduğundan, kıyı kenar çizgisi, şev ya da falezin üst kısmından geçmektedir. Bununla beraber, bu tip kıyılarda da çakıl, kum vb. doğal oluşumlara rastlanması halinde, kıyı kenar çizgisinin buralarda da, söz konusu oluşumların bittiği yerden geçeceğinde kuşku yoktur. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisinin çakışması

biçiminde tanımlanan dar kıyı kavramı, bu tip kıyılarda görülen kıyı kenar çizgisini ifade etmek üzere kullanılmıştır[8].

Resim-2: Dar-Yüksek kıyı örneği, Antalya.

Kıyı ile ilgili kavramsal analizi bir bütünlük içerisinde değerlendirebilmek için akarsu ve göl kıyılarının da bu kapsamda değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

1.7. AKARSU KIYILARI:

Akarsuların yıl içerisinde düzenli akış gösterdikleri dar ve uzun çukura akarsu yatağı adı verilmektedir. Akarsular olağanüstü taşkın durumları hariç genelde bu yatak içerisinde kalmaktadırlar. Düzenli akışı

Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü

sırasında suyun karaya değdiği noktaları birleştiren çizgiye akarsu kıyı kenar çizgisi adı verilmektedir. Meteorolojik olaylara göre akarsu seviyesi yıl içerisinde veya zamanla değişmekte olduğundan bu çizginin belirlenmesinde, akarsu yatağındaki jeomorfolojik yapılar veri olarak kullanılmalıdır. Kıyı Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğinin 4. maddesi gereğince akarsular içinde kıyı kenar çizgisi tespiti zorunludur[9].

1.8. GÖL KIYILARI:

Göl kıyıları bazı istisnalar haricinde deniz kıyılarına benzer nitelikler taşımaktadır. Göl kıyılarını doğal göl kıyıları ve baraj göl kıyıları olarak ikiye ayırmak gerekmektedir. Dışa akışı olmayan göllerde eski kıyı izleri daha fazladır. Bu gibi doğal göllerde kıyı kullanım hukuku açısından kıyı kenar çizgisini son 45-50 yıllık en yüksek su seviyesini kıyı kenar çizgisi olarak kabul etmek gerekmektedir[10].

Kıyı alanlarını inceledikten sonra Anayasamızda da bahsi geçen sahil şeritlerini incelemek yerinde olacaktır.

1.9. SAHİL ŞERİDİ

Sahil şeridi, 3621 sayılı kıyı kanununun 4. maddesinde kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak **en az 100 metre** genişliğindeki alan olarak ifade edilmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, sahil şeridi için öngörülen genişlik minimum 100 m. olabilmekte ancak bu genişlikten daha fazla olması da mümkün olabilmektedir.

Aynı kanununun 5. Maddesinde de taşıt yollarının sahil şeridinin kara yönünde yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebileceği belirtilmektedir.

Kıyı kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte de sahil şeridi iki bölüme ayrılmış durumdadır. Buna göre; sahil şeridinin birinci bölümü kıyı kenar çizgisinden itibaren 50 m. mesafeye kadar uzanan alanı kapsamakta

ve bu alanda, yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinlenme, yaya yolları ve yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar bulunabilmektedir.

Sahil şeridinin ikinci bölümü, birinci bölümünden itibaren en az 50 metre genişlikte olabilmekte, 50 metreden daha geniş olabilir, bu alanda ise toplumun yararlanmasına açık gününbirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesisleri yer alabilmektedir.

2.KIYILARIN KAMU MALI NİTELİĞİ

2.1. KAMU MALI KAVRAMI

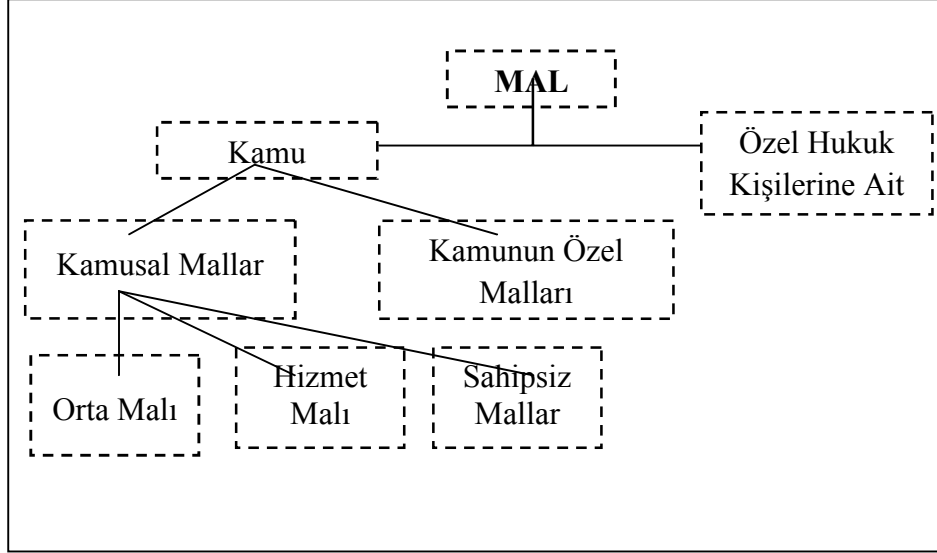
Anayasamızın 43. maddesinde yer alan; Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmak deyimi, İdare Hukuku'nda, toplumsal kullanım bakımından önemleri sebebiyle özel hukuk dışında tutulan ve kamu malları adıyla anılan mallar içinde belirli bir kategoriyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

Kamu malları terimi, bu mal varlığı içinde önemli bir yer tutan taşınır ve taşınmaz malları ifade etmek üzere kullanılan terimlerden sadece biridir çünkü gerek yargı kararları ve gerek öğretide, bu tür malların, idare malları[11], devlet malları[12], kamusal alan[13], idarenin malvarlığı[14] ve nihayet kamu malları[15] gibi farklı isimlerle anıldığı görülmektedir. Aynı çeşitliliğin özel kanuni düzenlemeler bakımından da geçerli olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili birçok yasada, kamu malları terimi yerine, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallar (Anayasa md.43, md.168), kamu malı (Kadastro Kanunu md.16, Anayasa md.23), devlet malı, (442 sayılı Köy Kanunu md.8), kamuya ait gayrimenkuller (3194 sayılı İmar Kanunu m.11) vb. ifadelerin kullanıldığına rastlanmaktadır.

Terminolojide ortaya çıkan bu farklılık genel olarak, **kamu hukukuna tabi olan malların kamu malı, özel hukuka tabi malların özel mallar** biçiminde ayırımına dayanmaktadır. Kamu malı terimi ile kamu ekonomisi derslerinde okutulan ve sağlanması (arzı), devlet bütçesi

Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü

tarafından finanse edilen herhangi bir mal biçiminde tanımlanan sosyal mallar (public goods) kastedilmemektedir[16].

Şekil-1: İdare Hukuku açısından malların sınıflandırılması

Bu çalışmada da kamu tüzel kişilerine ait malları, bütün kategorilerini kapsar şekilde, kamu malları terimi ile, bu kamu mallarının kendi içindeki alt ayrımında ise, **kamu hukukuna tabi olan kısma kamusal mallar, diğerlerine ise kamunun özel malları** terimi kullanılacaktır. **Kamunun özel malları, özel hukuk rejimine tabi iken, kamusal mallar kamu hukuku rejimine tabiidir** ancak bu husus baskın olan hukuk rejimi belirlemek bakımından geçerlidir[17].

İdare Hukuku açısından sahihsiz mallar kategorisine giren kıyı alanlarının hukuki statüsüne geçmeden önce kamusal malların kendi içindeki ayırımını incelemek yerinde olacaktır.

2.2. KAMUSAL MALLARIN KENDİ İÇİNDEKİ AYIRIMI: ORTA MALLARI-HİZMET MALLARI-SAHİPSİZ MALLAR:

Bir kamu hizmetinde, o hizmetin aracını veya konusunu oluşturacak şekilde kullanılan malların hizmet mallarını, ortak ve genel bir yararlanmaya tabi olan malların ise orta mallarını oluşturduğu kabul edilmektedir. Sahipsiz mallar ise başlı başına heterojen bir gruptur. Bu yüzden sahihsiz mallara gerçekten sahihsiz yerine kriterhsiz mallar demek daha doğru olabilir çünkü bunlar hukuki rejim bakımından birçok farklılıklar içeren, taşıdıkları farklı önemler nedeniyle, kamu malı statüsüne sokulmuş birbirleriyle ortak noktaları az mal kategorileridir[18].

2.3. ORTA MALLARI:

Türk hukukunda, orta malları şeklinde isimlendirilen malların, halkın doğrudan doğruya yararlanmasına tahsis edilmiş mallardan oluştuğu söylenmektedir[19]. Bu tür malların ortak nitelikleri, toplumsal yararlanıma bir **tahsis işlemi** ile sunulmuş olmalarıdır[20]. Medeni kanunumuzun 641. maddesinde “menfaati umuma ait olan mallar” olarak belirtilen mal grubu, orta malları kategorisini ifade etmektedir.

Orta mallarına örnek olarak: “Mera, yaylak, kışlak, otlak, harman ve panayır yerleri, köprü, harman, otlak, suvat, yollar, meydanlar, pazar yerleri, otomobil parkları, çocuk bahçeleri sayılabilir[21].

2.4. HİZMET MALLARI:

Bir malın bu kategoriye girmesi bakımından bir hizmete tahsis edilmiş olması gerekli olmakla birlikte bu yeterli değildir çünkü doktrin veya yargı idari faaliyetlerde kullanılan her türlü malın kamu malı sayılması sonucuna yol açmak için, sınırlandırıcı ek kriterler arayışına gitmiştir[22].

Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü

Bu arayış çerçevesinde kamu malı sayılabilmesi için bir kamu hizmetine tahsis edilmiş olan malın, **o hizmete göre uyarlanmış ve düzenlenmiş olması gerekliliği** ek bir kriter olarak kabul edilmiştir. Hizmete özel olarak uyarlanma kriteri, malın o hizmetin bir unsuru haline gelip gelmediğinin tespitine yöneliktir[23].

Hizmet mallarına örnek olarak: “İskele ve limanlar, askeri tesisler, demiryolları, hastaneler, haller, üniversite binaları ve dersaneler, müzeler ve bunların tamamlayıcı parçaları sayılabilir[24].

2.5. SAHİPSİZ MALLAR (ŞEYLER):

Bu kategori içinde sayılan malların ortak özelliklerinin özel mülkiyete geçirilmeye elverişli olmayan mallar olduğu söylenmektedir[25]. Ancak bu, özel mülkiyete elverişli olmama halinin, bir malın kamu malı olmadan önce kendisinde bulunan ve kamu malları arasına girmesine yol açan bir sebep değil, kamu malı haline gelmesinden sonra kazandığı bir niteliktir[26].

Sahipsiz mallar da, orta malları gibi toplumun doğrudan yararlanımı altında bulunan mallardandır fakat orta malları ile aralarındaki fark, sahipsiz malların, toplumsal kullanım altında bulunmasının **bir tahsis işlemi sonucu olmamasıdır**. Bu mallar, doğal nitelikleri gereği toplumun kullanımına açık bulunmaktadır[27].

Medeni kanunun 641. Maddesinde sahipsiz mal örnekleri olarak “menfaati umuma ait sular ile ziraate elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar verilmiştir. Ayrıca, genel sular, kıyılar, ormanlar, tabii servetler ve kaynaklar sayılabilir[28].

Kıyıların, kamusal mallardan sahihsiz mal statüsüne girdiğini gördükten sonra kıyılar için geçerli hukuki rejimin idare hukukunda kamusal mallar için geçerli olan hukuki rejim olacağını söyleyebiliriz.

3.HUKUKİ STATÜ

Kıyı alanlarının hukuki statüsünü, bu alanların ilk bölümde gördüğümüz gibi kamusal mallar olması nedeniyle, bu mallara ilişkin ilkelere açıklayabiliriz. Bu ilkelere geçmeden önce kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının ne anlama geldiğini açıklamak gerekir.

3.1. KIYILARIN DEVLETİN HÜKÜM VE TASARRUFU ALTINDA OLMASI'NIN ANLAMI:

Anayasa Mahkemesi'ne göre, devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan yerlerde özel mülkiyet kurulamayacağı, esasen medeni kanunun 641. maddesinde ilk olarak hükme bağlanmıştır. Bu yerler özel mülkiyete konu olmayacağı içindir ki, medeni kanun'un 912. maddesine göre tescilleri de gerekmemektedir[29]. Ayrıca mahkeme eski bir kararına da gönderme yaparak, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmanın anlamına değinmiştir: Anayasa Mahkemesinin 16.2.1965 tarih, E.1963/126, K.1965/7 sayılı kararında, 1961 Anayasası'nın 130. Maddesinde yer alan doğal servet ve kaynakların, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının ne anlama geldiğini açıklamıştır. Bu karara göre "...Anayasa, tabii servetleri ve kaynaklarının medeni kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakmakta, onlara **devletin devlet olma niteliği ile eli altında tuttuğu nesnelere düzeni içinde yer vermektedir.**"[30]

Her ne kadar, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmak ifadesinin anlam ve kapsamı bakımından Anayasa, kanunlar, doktrindeki görüşler ve yargı kararları çeşitli ve kimi zaman da çelişkili açıklamalar getirmekte olsa da[31] kıyı alanları için bu kavramın kullanılmasında bu alanların özel mülkiyete konu edilemeyeceği ve devletin de kıyılar üstünde mülkiyet

hakkının bulunmadığı ve yalnızca devletin (idarenin) bu mallar üzerinde bir denetim ve gözetim yetki ve görevine sahip olduğu anlamındadır[32].

Anayasa'nın 43. maddesi, 3621 sayılı kıyı kanunu ve kamusal mallara ilişkin ilkeler göz önünde bulundurularak, kıyı alanlarının hukuki rejimi aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

3.2. KIYILAR DEVİR VE FERAĞ EDİLEMEZ:

Kıyıların devir ve ferağ edilemezliği, bir yasal düzenlemeden kaynaklanıyor değildir. Konuyla ilgili Anayasa'nın 43. maddesinde ve 3621 sayılı kıyı kanununda böyle bir yasak açıkça belirtilmemiş olmakla beraber, gerek kıyıların kamusal mal olmaları ve gerek söz konusu düzenlemelerde, kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu belirtilmiş olması sebepleriyle, devir ve ferağ edilme yasağının kıyıları bakımından da söz konusu olması gerekir. Bunun gibi 3621 sayılı kanunun 7. maddesinde yer alan deniz, göl ve akarsulardan, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazinin, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmak sebebiyle özel mülkiyete kapalı oluşuna ilişkin kuralın, kıyıları bakımından öncelikle uygulanabileceği söylenebilir[33].

Devir ve ferağ edilmezlik kuralı sebebiyle, **kıyıları satılamaz ve başkalarına devredilemez**. Kıyıların özel mülkiyete kapalılıkları, bu malların özel şahıslara devir ve ferağ edilememesini içerir. Bu kapsamda **kıyıda yapılaşmaya izin verilmemiştir**. Zira 3621 sayılı kıyı kanununun 6. maddesi kıyılarda **kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz, kum, çakıl vesaire alınmaz veya çekilemez** demektedir.

Kıyıları devir ve ferağ edilemeyeceğine göre, kamuya ait tesislerin özelleştirilmesi yoluyla, bu tesislerin üstünde yer aldıkları kıyı alanlarının özel mülkiyete geçirilmesi de **mümkün değildir** dolayısıyla kıyıların ve buralarda yer alan tesislerin özelleştirilmesini öngören yasal düzenlemelerin, kıyıları bakımından uygulama alanı bulunmamaktadır[34].

Kıyıların, mülkiyete alım satıma kapalı olduklarından, bir mal üstündeki mülkiyet durumunun aleniyetini sağlayan tapu sicillerine tescilleri gerekli değildir[35]. Herhangi bir biçimde yapılan tescilin, hukuken yok sayılması gerekir[36].

3.3. KIYILAR HACZEDİLEMEZ:

Öğretide, kamu malları, tahsis edildikleri amaç nedeniyle, haczedilemezler çünkü bir kamu malının haczi, tahsis edildiği işlemde aksamalara yol açabilir[37]. Anayasa hükmü gereği devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu, kıyıların özel yararlar için haczedilmelerinin, toplumun yararlanmasını engelleyecek olması sebebiyle, imkânsızlığı açıktır[38].

İcra İflas Kanununun 82. maddesinde, haczi mümkün olmayan mallar arasında devlet malları da sayılmıştır. Bu düzenlemenin, sadece devlete ait özel malları ve kamu mallarını kapsadığı, devlet dışında kalan kamu tüzel kişilerine ait özel malların haczedilmesinin mümkün olduğu belirtilmektedir[39].

3.4. KIYILAR ZAMANAŞIMI YOLUYLA EDİNİLEMEZ:

Bu kural, kıyıların özel mülkiyete kapalı olma durumları ve devir ve ferağ edilememeleri kuralı ile yakından ilgilidir. Kıyıların mülk olarak edinilememeleri, mutlak bir anlama sahiptir; buna göre, **bir malın mülk edinilmesine ilişkin hiçbir yol, kıyılar bakımından işlemez**. Bunun gibi, bu kural, kıyılar üstünde mülkiyet dışında kalan aynı hakların (malla ilgili haklar) elde edilmesine engeldir[40].

Bu ilkenin kamu tüzel kişilerinin mallarını, onların ihmalkârlıklarının kötü sonuçlarından korumayı sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir.

3.5. KIYILAR KAMULAŞTIRILAMAZ:

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 30/1 maddesine göre, kamu tüzel kişilerinin ve kurumlarının sahip oldukları mal, kaynak ve irtifak hakları, diğer bir kamu tüzel kişisi tarafından kamulaştırılmaz. Aynı zamanda, Anayasa'nın kamulaştırma başlığını taşıyan 46. maddesine göre kamulaştırmanın konusunu, özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallar oluşturduğundan, kimsenin mülkiyetinde yer almayan kıyıların kamulaştırılması mümkün değildir.

3.6. KIYILAR, ÖZEL KİŞİLERİN MALLARINDAN FARKLI BİÇİMDE KORUNUR:

Kıyıların, kendilerine doğal servet ve kaynak olma niteliğini kazandıran doğal özelliklerinin kaybolmaması için özel bir koruma altına alınmaları gerekir[41]. Bunun dışında, kıyıların kamu malı olmalarından kaynaklanan bir koruma altında buldukları da belirtilmelidir[42]. Bu koruma, Türk Ceza Kanunu'nun çeşitli maddelerinde, mal aleyhine işlenen suçların cezalarının, bu mal kamu malı olduğunda ağırlaştırılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. (Türk Ceza Kanunu md.142, md.152, md.158)

Kıyıların doğal yapıları, çeşitli yasalarda yer alan önlemlerle kısmen koruma altına alınmaya çalışılmıştır. 3621 sayılı kıyı kanununun 6. maddesinde sayılan yasaklar arasında, **yapı yasağı, kazı yapma yasağı ve kirlenme yasağı** bulunmakta ve bu maddeye aykırı davranışlarda bulunanlara kanunun 15. maddesinde çeşitli miktarlarda para cezaları öngörülmektedir.

Bunun dışında, 618 sayılı Limanlar Kanunu'nun 4. maddesine göre, liman reisliğinden izin alınmadıkça yapılamayacak yapılar sayılmış ve liman idaresinin yasak ettiği yerlere çöp benzeri şeylerin atılamayacağı belirtilmiştir. 5. maddesinde liman içinde ve deniz üzerinde kahvehane, yemekhane, yatakhane benzeri mahallerin tesisi yasaklanmıştır. Aynı kanunun 12, 13, 14 ve 15. maddelerinde bu yasaklara uymayanlar için çeşitli cezalar öngörülmüştür.

Kıyılara bağlanan hukuksal sonuçların miktarını artırmak mümkündür. Örneğin, kıyıların vergi, resim ve harca tabi olmamaları, kira vb. özel hukuk tasarruflarına konu olamamaları kamu malı olmalarından kaynaklanan başka hukuksal sonuçlardır. Sırf kıyılara özgü bir takım yasaklamalar da bulunmaktadır. Örneğin kıyıda yapı yasağı böyledir. Bunun gibi, kıyılarda **kazanılmış hakların kabul edilmemesi** de, kıyıların toplumsal kullanıma, doğası gereği açık olması ve devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasından doğan bir hukuksal sonuçtur ancak bu kabul etmemenin de hukuk devleti ilkesi ile ilişkilendirilmesi gerekir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin konuyla ilgili Türkiye'yi tazminat ödemeye mahkûm eden kararı bulunmaktadır.

AİHM, Türkiye'yi, İzmir'in Seferihisar İlçesi'nde, kıyı şeridinde kaldığı gerekçesiyle, 75 metrekarelik babadan kalma arsalarının tapusu, bedel ödenmeden iptal edilen 62 yaşındaki Mustafa Moğul ve 58 yaşındaki Mehmet Moğul kardeşlerin her birine 9'ar bin Euro tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. AİHM'nin bu kararı Türkiye'de benzer şekilde kıyı şeridindeki arsalarının tapusu iptal edilen binlerce kişinin davasına emsal oluşturabilecektir[43].

4.SONUÇ

Kıyı alanları sadece ekonomik değer olarak değil birçok toplumsal faaliyetin var olduğu bir alan haline gelmiştir. Bu alanların hukuka uygunluk ekseninde kullanılması, kamu yararına doğrudan etki ettiğinden, toplumun huzur ve refahı için yüksek önceliğe sahiptir. Ancak ülkemizde, bu alanların tam olarak hukuka uygunluk ekseninde kullanıldığını, en azından günümüze kadar, söylemek biraz güçtür. Bununla birlikte gelecek nesillere konunun önemini anlatılması ve demokratik toplum ve hukukun üstünlüğü kavramlarının toplumda daha öncelikli hale gelmesi ile kıyı alanlarının hukuka uygunluk ekseninde kullanılabileceği değerlendirilmektedir.

Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü

KAYNAKÇA:

- [1] Ümit Akın, İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tâbi Olduğu Hukuki Rejim, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, s.35
- [2] Erden Kuntalp, Deniz Kıyılarının Hukuksal Düzeni, Maya Yayıncılık, Ankara, 1981, s.34-45
- [3] Sırrı Erinç, Kıyılardan Yararlanmada Hukuki Düzenlemelere Jeomorfolojinin Katkısı, Jeomorfoloji Dergisi, S.14, s.1-5
- [4] Akın, a.g.e., s.42
- [5] Reşat İzbirak, Jeomorfoloji: Analitik ve Umumi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2.B., Ankara, 1958, s.308
- [6] Reşat İzbirak, Sistematik Jeomorfoloji, Harita Genel Müdürlüğü Yayınları, Erol Ofset ve Matbaacılık, Ankara, 1969, s.259
- [7] Hamit İnandık, Kıyı Morfolojisi ve Denizaltı Reliefi, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 2.B., İstanbul, 1960, s.59
- [8] Akın, a.g.e., s.44-46
- [9] Ertuğrul Doğan, Selmin Burak, Mehmet Ali Akkaya, Türkiye Kıyıları Kavramsal Tanımlama-Planlama-Kullanım, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s.36
- [10] Doğan, Burak, Akkaya, a.g.e., s.40
- [11] Akın Düren, İdare Malları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.3
- [12] Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları, 3.B, C.2, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966, s.1287
- [13] Süheyy Derbil, İdare Hukuku, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1959, s.403
- [14] İsmet Giritli, Tayfun Akgüner, İdare Hukuku Dersleri-II, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, s.11
- [15] Aydın Gülan, "Kamu Malları", İl Han Özay, Günışığında Yönetim, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004, s.655-721
- [16] Güneri Akalın, Kamu Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981, s.44
- [17] Gülan, "Kamu Malları", a.g.e., s.665
- [18] Gülan, a.g.e., s.669
- [19] Sadık Kırbaş, Devlet Malları, Adım Yayıncılık, 2.B., Ankara, 1988, s.29
- [20] Düren, a.g.e., s.65
- [21] Gülan, a.g.e., s.670
- [22] Onar, a.g.e., s.531
- [23] Gülan, a.g.e., s.671
- [24] Gülan, a.g.e., s.672
- [25] Kırbaş, a.g.e., s.18
- [26] Gülan, a.g.e., s.673
- [27] Düren, a.g.e., s.65
- [28] Gülan, a.g.e., s.673
- [29] Anayasa Mahkemesi E. 1982/1, K. 1983/10, 7.6.1983, AMKD., S.20, s.99-100
- [30] Anayasa mahkemesi E. 1985/1, K. 1986/4, 25.2.1986, AMKD., S.22, s.43, Vurgu tarafımıza aittir.

Alper FERUDUN

- [31] Gülan, a.g.e., s.679
[32] Aydın Zevkliler, Kıyılarda Mülkiyet İlişkileri, A.İ.D., C.15, S.2, t.y, s.71-84
[33] Akın, a.g.e., s.79-82
[34] Anayasa Mahkemesi, 7.7.1994 tarih, E.1994/49, K.1994/45-2 sayılı kararı, 10.9.1994 tarih ve 22047 sayılı Resmi Gazete
[35] Düren, a.g.e., s.77
[36] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 27.2.1980 tarih, E.1978/1-967, K.1980/1365 sayılı kararı. YKD., C.6, S.8, 1980, s.1059
[37] Gülan, a.g.e., s.693
[38] Kuntalp, a.g.e., s.109
[39] Gülan, a.g.e., s.693
[40] Akın, a.g.e., s.84-85
[41] Kuntalp, a.g.e., s.114
[42] Pertev Bilgen, İdare Hukuku Dersleri-İdare Malları, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996, s.87
[43] Hürriyet, 19 Ocak 2007, (çevrimiçi),
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5804722.asp?m=1>,
25 Kasım 2007